

De witte en de zwarte vlucht

Wetenschappelijke benaderingen van diversiteit

Voor de opmaak van beleidsplannen is lokaal al veel expertise aanwezig, maar een extra invalshoek kan de blik altijd verrijken. Maatschappelijke trends bekijken door een wetenschappelijke bril helpt om los te komen van het individuele geval. Je ziet duidelijker knelpunten en mogelijkheden om erop in te grijpen, en daar is het in een goede omgevingsanalyse natuurlijk om te doen.

TEKST HENK KEYGNAERT BEELD LAYLA AERTS

Neem het probleem van witte en zwarte scholen in het onderwijs. In feite werkt ons onderwijssysteem zoals de lokale markt, zo zeggen de wetenschappers van het Sinba-onderzoek naar schoolsegregatie van de drie Vlaamse universiteiten (Gent, Leuven en Antwerpen). Op de markt positioneren de scholen zich als kraampjes om hun kwaliteit te promoten. Met ouders die een praatje slaan en tussendoor informeren naar de beste waar. Sommige kramen trekken bijzonder veel volk. Je ziet plots bewegingen en stromen ontstaan op de markt. Er wordt gestreden voor de schaarse plekken. Bij enkele kramen blijft het volk weg.

Ons onderwijs is veel strikter geregeld dan een markt, maar om het proces van scheiding of segregatie scherp te stellen is het een nuttig beeld. Hoe autochtone en allochtone ouders verschillend omgaan met informatie, de keuzes die ze maken, de plaats waar scholen gelegen zijn, het zijn illustraties van een zwakkere of net een sterkere positie op de onderwijsmarkt.

Aan de start heeft nochtans iedereen dezelfde wens: elke ouder, autochtoon of allochtoon, hoopt zijn kind in te schrijven in een sociaal-etnisch gemengde buurtschool van goede kwaliteit. Niemand wenst segregatie of gescheiden scholen en toch zien we dit fenomeen telkens weer opduiken. Kleine voorkeuren van mensen, de kleine keuzes leiden in een samenspel tot onbedoelde segregatie. Om te beginnen zijn scholen een weerspiegeling van hun buurt. Als scholen in

achterstandswijken gelegen zijn, dan zal dat zichtbaar zijn in de schoolpopulatie. Een eerste verschil is gemaakt. Vervolgens verloopt het keuzeprocess wat anders bij sociaal-economisch zwakkere ouders dan bij middenklasse-ouders. Zo zijn er andere kwaliteitscriteria, of hanteren deze ouders andere drempels. Autochtone ouders beginnen scholen waar meer dan dertig procent allochtone leer-

geregeld sprake van discriminatie bij inschrijving. Kansarme ouders kennen minder goed hun rechten en bieden dan vaak weinig weerwerk.

Concentratieschool blijft over

De puzzelstukken zijn hiermee gelegd, het beeld wordt duidelijk. Elke ouder wil zijn kind graag inschrijven op een goede multiculturele buurtschool en ondanks

“Concentratiescholen zijn sneller dan andere scholen op zoek moeten gaan naar onderwijsvernieuwing. Ze hebben meer moeten inzetten op individuele ondersteuning.”

lingen zitten te mijden. Bij allochtone middenklasse-ouders is die grens pas bereikt wanneer de helft van allochtone origine is. De witte vlucht zet dus eerder in.

Voor autochtone ouders is het begrip buurt ook heel rekbaar, waardoor meer scholen in aanmerking komen. Voor allochtone ouders is de buurt echt de onmiddellijke omgeving van hun woonplaats. Zo ontstaan gescheiden stromen. Ouders spreken ook andere kanalen aan om zich te informeren. Iedereen gaat in het eigen netwerk op zoek naar informatie. Alleen gebruiken autochtone middenklasse-ouders vaker de kanalen waarvan ook de scholen gebruik maken om zich te promoten. Het netwerk versterkt dus de witte vlucht nog.

Om de schets te vervolledigen is er ook

die wens ontstaat uit het samenspel van keuzes een groeiende *witte vlucht*. En al maar meer volgt op de witte vlucht ook de zwarte vlucht: de allochtone middenklassegezinnen volgen de autochtone gezinnen. Wat overblijft is een school met een concentratie aan maatschappelijk zwakke allochtone leerlingen. Hun zwakkere marktpositie heeft hen als het ware uitgerangeerd.

Hoe zit het dan met de kwaliteit van dat onderwijs in zo'n concentratieschool? Ook daarover buigen de wetenschappers zich in het Sinba-onderzoek. Schoolgaan in een concentratieschool heeft negatieve gevolgen, maar niet voor iedereen en ook lang niet op alle vlakken.

De schoolprestaties dalen niet door een grotere concentratie allochtone leerlingen. Maar ze zijn wel lager bij een gro-

te concentratie aan sociaal-economisch zwakkere leerlingen. Er zijn ook geen effecten op het welbevinden voor autochtone leerlingen, die voelen zich doorgaans ook goed in een concentratieschool. Wel zullen allochtone leerlingen zich daar minder snel omschrijven als Belg of Vlaming.

Een sociale mix aan contacten of interetnische vriendschapsrelaties is dan weer een beschermende factor. Deze kan elk van de negatieve effecten van concentra-

tiescholen neutraliseren. Zeker in combinatie met een goede ondersteuning van een leerkracht.

Inspirerende praktijken

Om de problematiek van de concentratiescholen te counteren loopt in steeds meer steden het project *School in zicht*. Keren we terug naar het beeld van de markt, dan werkt *School in zicht* aan de marktpositie van concentratiescholen. Het probeert de middenklasse-ouders

terug te leiden naar de buurtschool door in te spelen op wat zij belangrijk vinden. Concentratiescholen zijn immers sneller dan andere scholen op zoek moeten gaan naar onderwijsvernieuwing. Ze hebben meer dan andere scholen moeten inzetten op individuele ondersteuning. *School in zicht* stelt duidelijke doelen: als de school een spiegel is van een kanswijk, dan betekent dat geen verhouding van 30% kansarme leerlingen en 70% middenklasseleerlingen, maar precies andersom: 70% sociaal-economisch zwakke leerlingen en 30% middenklasseleerlingen, dat is het streefdoel. Tegelijk maakt dit project duidelijk dat niet de etnisch-culturele samenstelling of concentratie van een school ertoe doet, maar dat het om de sociaal-economische concentratie gaat. Op die manier behandelt het initiatief haast punt voor punt de wetenschappelijke analyse van het probleem. In de vier jaar waarin het project nu actief is, zijn zo'n 250 kinderen via het project in een buurtschool ingeschreven. ■

Henk Keygnaert is VVSG-projectmedewerker etnisch-culturele diversiteit

Aandacht: integratie

Welke maatschappelijke trends beïnvloeden de integratie van etnisch-culturele minderheden in uw gemeente? De VVSG presenteert een publicatie met wetenschappelijke achtergrondinformatie over etnisch-culturele diversiteit. Onderwijs is een van de thema's, naast werkgelegenheid, kansarmoede, sociale mix en sociale cohesie, huwelijksmigratie en zorg.

We mikken met de publicatie op het lokale en integrale plannenwerk. Meer in het bijzonder op de omgevingsanalyse en de actieplanning. We zoomen in op trends bij etnisch-culturele minderheden in hun onderwijscarrière, hun zoektocht naar werk en hun leven in de buurt. We vermelden praktijken met goede resultaten op elk van die velden. De publicatie is bedoeld om at random uit te plukken. Kies een thema en navigeer, klik op 'lees meer' en gebruik wat voor de eigen lokale situatie nuttig is.

De publicatie kan vanaf 25 oktober gedownload worden op www.vvsg.be, knop sociaal beleid, etnisch-culturele diversiteit.